

Zofia JANKIEWICZ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0000-0001-5822-3811

Joanna RADZIOCH

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0000-0002-4598-6841

Badanie poziomu makiawelizmu u osób w wieku 18–24 lata z zastosowaniem kwestionariusza Mach IV¹

Streszczenie: Celem artykułu jest określenie poziomu makiawelizmu u osób w wieku 18–24 lata. Badaniu z wykorzystaniem kwestionariusza Mach IV zostało poddanych 78 osób – uczniów i studentów. W naszej pracy sformułowano wnioski, które dotyczą badanych. Artykuł jest częścią prac Koła Naukowego Psychologii Polityki działającego na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu, które od kilku lat podejmuje temat makiawelizmu jako czynnika wpływającego na uwarunkowania społeczne.

Słowa kluczowe: makiawelizm, psychologia polityki, ciemna triada

Wstęp

Człowiek stanowi indywidualność. Połączenie jego osobowości, doświadczeń oraz wyglądu sprawia, że jest niepowtarzalną jednostką. Niezwykle istotny wydaje się charakter, który stanowi wewnętrzny element kompozycyjny. Cechą nazwiemy hipotetyczny komponent osobowości, który definiowany jest przez przypisanie ogólnej nazwy dla zbioru współwystępujących zachowań (Jakubik, 1979, s. 160). Preferencje wartości uzależnione są zarówno od czynników socjologicznych, jak i psychologicznych. Różnice w akceptacji poszczególnych części syste-

¹ Artykuł powstał w ramach projektu badawczego prowadzonego w Kole Naukowym Psychologii Polityki na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod merytoryczną opieką Opiekuna – dr. hab. Łukasza Scheffsa.

mu aksjomatycznego mają swoje źródło w uwarunkowaniach osobowościowych (Czerniawska, Zabielska, 2000, s. 60). Jedną z możliwości jest osobowość psychopatyczna (Strus, Kozłowska, 2018, s. 15), którą współcześnie wymienia się jako część tak zwanej Ciemnej Triady – obok narcyzmu i makiawelizmu (Paulhus, Williams, 2002, s. 556–563). Narcyzm i psychopatia są pochodnymi zespołów klinicznych, a makiawelizm nie (Strus, Kozłowska, 2018, s. 20).

W artykule podjęto próbę określenia, jak kształtuje się poziom makiawelizmu, a więc jedna z części składowych osobowości, w grupie 78 osób w wieku 18–24 lata. Badanie ma wymiar jakościowy. W pracy wykorzystano analizę treści oraz kwestionariusz ankiety. Przeglądowa część artykułu odnosi się do kwestii definicyjnych oraz umieszczenia naszych badań w dotychczas znanych teoriach. Na potrzeby uzyskania wyniku z formularza ankiety wykorzystano kwestionariusz Mach IV, który został zmodyfikowany dla otrzymania transparentnych wyników badań.

W pracy poddano weryfikacji hipotezę, jakoby większa liczba badanych osób charakteryzowała się wyższym niż niższym poziomem makiawelizmu. Ponadto, opisano również, czym jest sam makiawelizm, jaka jest geneza pojęcia oraz jaki ma związek z tzw. Ciemną Triadą. Scharakteryzowano wyniki przeprowadzonych badań tak, aby sformułować wnioski. Celem badania była próba określenia, czy poziom makiawelizmu u młodych osób jest niski czy też wysoki.

Prowadzone badania mieszczą się w zakresie problematyki nauk społecznych. Ze względu na specyfikę makiawelizmu, wnioski sformułowane na podstawie przeprowadzonych badań mają swoje konotacje w następujących dyscyplinach: psychologii, socjologii oraz politologii. Biorąc pod uwagę te czynniki, należy podkreślić, że artykuł ma wymiar interdyscyplinarny, a swoim zakresem poznawczym ujęty może być w ramach wielu paradygmatów i teorii, co stanowi o istocie prowadzonych badań.

Aspekt definicyjny

Makiawelizm jako zjawisko jest przedmiotem badań głównie dwóch dziedzin – politologii oraz psychologii społecznej. W tych też aspektach tworzone były jego definicje. Na dualizm pojęcia zwrócono uwagę w *Słowniku języka polskiego*, w którym znajduje się informacja, że zjawisko to można rozumieć jako koncepcję polityczną zalecającą stosowanie zasady „cel uświęca środki” lub postawę charakteryzu-

jącą się cynizmem i brakiem skrupułów w dążeniu do celu (*Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/makiawelizm;2566730.html>, 14.04.2020). Makiawelizm rozumiany zarówno jako koncepcja polityczna, jak i postawa społeczna wywodzi się z twórczości piętnastowiecznego filozofa i pisarza politycznego, Niccolò Machiavellego (Machiavelli, 2005). Należał on do myślicieli reprezentujących pesymistyczny pogląd na naturę ludzką, dopuszczał manipulację w celu zdobycia i utrzymania władzy. Rozważania te dzielają współcześni badacze, twierdząc, że jednostki o wysokim wskaźniku makiawelizmu (*high Mach*) są przeciwieństwem niemakiawelistów (*low Mach*), którzy nie utożsamiają się z przekonaniem florenckiego filozofa (Pilch, 2008a, 16).

Współcześnie rozumienie makiawelizmu polega na postrzeganiu go jako swoistego konstruktów osobowości manipulatora, który został ukuty na czterech wnioskach przedstawionych przez Richarda Christie i Florence Geis w publikacji *Studies in Machiavellianism* przy okazji badań politycznych prowadzonych nad przywództwem w organizacjach ekstermistycznych. Wyróżnili oni cechy lidera, który w sposób skuteczny umie kontrolować swoich współpracowników, są to: a) względny brak uczuć w kontaktach interpersonalnych; b) nieprzywidywanie znaczenia do ustalonych norm moralnych; c) nieobecność poważniejszych form zaburzeń psychicznych; d) małe zaangażowanie ideologiczne (zob. Christie, Geis, 1970).

Kolejne opracowania i artykuły bazują na zgodności bądź polemice z tą charakterystyką makiawelisty. Powstała ona bowiem z chęci lepszego poznania osób, które mają do dyspozycji władzę, są więc zgodne z ideami N. Machiavellego w aspekcie pierwszego wariantu wspomnianej już definicji, zawartej w *Słowniku języka polskiego*. Bazują one jednak na kryteriach zachowań psychologicznych i to determinuje fakt, że od lat 70. XX wieku makiawelizm postrzegany jest jako cecha osobowości, która pozwala na manipulowanie ludźmi w dowolnym celu. Sama skuteczność tego działania jest aspektem nieodłącznym charakteru makiawelisty. Jeśli charakter jednostki sprawi, że do skuteczności zostanie dodana potrzeba sukcesu, to osobie z wysokim poziomem makiawelizmu przypisywane są cechy pejoratywne. Poza wspomnianą już manipulacją opanowaną w sposób mistrzowski, cechami takiej jednostki są: demonstracja siły, dążenie do dominacji oraz deficyt emocji pozytywnych, zastąpionych dystansem i brakiem empatii (Czerniawska, Dolata, 2004, s. 106). Uzasadnieniem ograniczonego współodczuwania jest silna hierarchizacja, ja-

kiej makiawelista poddaje swoje otoczenie. Sama empatia może być też głównym czynnikiem warunkującym zachowania prospołeczne, dlatego makiaweliści, którzy odczuwają ją w ograniczonym stopniu, opatrzeni są syndromem chłodu (*cool syndrome*) (Pilch, 2008c, s. 99).

W monografii *Studies in Machiavellianism* osobowości makiawelicznej nie scharakteryzowano jako immanentnie złej (Pilch, 2008a, 14), acz w tym względzie panuje rozbieżność wśród badaczy. W niektórych publikacjach od samego początku wyszczególnia się cechy makiaweliczne jako negatywne i moralnie nieakceptowalne (a samą moralność makiawelistów określają jako pragmatyczną) (Pilch, 2013, s. 221), a inne podchodzą doń w sposób szerszy, zaznaczając pozytywny aspekt inteligencji ludzi o wysokim stopniu makiawelizmu, umiejętność zrozumienia motywów kierujących ludźmi, korzystania z ich wiedzy czy nawet zawierania koalicji (Witkowski, 2005).

Na powszechnie negatywne postrzeżenie zespołu zachowań określanych jako makiawelizm wpłynęło zaliczenie tego zjawiska do elementów składowych Ciemnej Triady. Koncepcja ta zakłada powiązanie cech osobowości takich jak subkliniczny narcyzm, makiawelizm z subkliniczną psychopatią (Paulhus, Williams, 2002, 36). Połączenie to jest oparte na szerokiej społecznej niechęci wobec innych, przy jednoczesnym strachu o bycie zmanipulowanym. Do takiego działania skłonne są osoby z wysokim poziomem makiawelizmu i narcyzmu (Łopuszańska, 2006, s. 2).

Metodologia badań

W przeprowadzonym badaniu wykorzystano kwestionariusz Mach IV, którego autorami są R. Christie oraz F. Geis (Christie, Geis, 1970). Test zawiera 20 pytań. Odpowiedzi udzielane są w skali Likerta. W podstawowej wersji ankiety autorzy zastosowali siedmiostopniowy model odpowiedzi. W naszym badaniu zostało to zmienione. Ze względu na młody wiek części badanych, a także uproszczenie narzędzia badawczego, możliwości odpowiedzi zostały ograniczone do czterech.

Zdaniem autorów zmodyfikowanego w naszym badaniu kwestionariusza wymiar makiawelizmu pozwala wyodrębnić dwa rodzaje osób: o wysokich wskaźnikach makiawelizmu (*high Mach*) oraz o niskich (*low Mach*). Skala Mach IV została określona jako najbardziej rzetelna w badaniu poziomu makiawelizmu. Zaznaczyć należy, że istnieją również

inne testy, których cel jest ten sam². Rzetelność skali Mach IV jest wysoka w związku z możliwością wyszczególnienia w niej trzech czynników: taktyki, poglądów i moralności (Christie, Geis, 1970; Ocieczek, 2013, s. 81). Elementy te mają zasadniczy wpływ na możliwość określenia poziomu makiawelizmu wśród badanych ze względu na fakt, że ich intensyfikacja w sferze osobowości człowieka ma bezpośrednie konotacje w zakresie definiowania własnej postawy.

Osoby badane musiały podjąć decyzję o wyborze odpowiedzi spośród: „zdecydowanie się zgadzam”, „raczej się zgadzam”, „raczej się nie zgadzam” oraz „zdecydowanie się nie zgadzam”. Tak ukształtowana konstrukcja umożliwia bardziej precyzyjne określenie własnych odczuć. Należy zaznaczyć, że zgodnie z pierwowzorem ankiety, część pytań posiada tzw. odwrócony klucz. Odpowiedzi są bowiem punktowane w skali 1–4, a im wyższa suma punktów uzyskana z testu, tym wyższy poziom makiawelizmu charakteryzuje daną jednostkę. Maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać w kwestionariuszu to 80. Badaniu zostali poddani uczniowie klas maturalnych jednego z poznańskich liceów oraz studenci Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W sumie uzyskano 78 wyników ankietowych. Przeprowadzone badanie miało miejsce wiosną 2018 roku.

Zaznaczyć należy, że zastosowany kwestionariusz nie zawierał informacji, które mogłyby scharakteryzować badanych pod względem płci, wieku, miejsca zamieszkania lub innych danych demograficznych bądź jednostkowych. Działanie to było motywowane faktem, że celem przeprowadzenia testu była próba odpowiedzi na pytanie o ogólny poziom makiawelizmu w grupie, a nie o próbę scharakteryzowania różnic w zależności od wskazanych wyżej cech. Tak zdefiniowane badanie ma charakter uproszczony i nie służy tworzeniu podziału badanych w innych celach niż określenie poziomu makiawelizmu.

Z uwagi na wysoką rzetelność skali Mach IV oraz uproszczoną formę odpowiedzi, jedynym możliwym błędem w zakresie badania jest fałszy-

² W trakcie prowadzonych badań R. Christie i F. Geis korzystali z kilku kwestionariuszy, z których najwyższą rzetelność uzyskał test Mach IV. Początkowo skala Mach I złożona była z kilkudziesięciu pytań. Z każdym kolejnym opracowaniem liczba pytań zmniejszała się. Niekiedy korzysta się również z kwestionariusza Mach V, który jest testem wymuszonego wyboru. Uzyskał on jednak niższą rzetelność od Mach IV (Christie, Geis, 1970). Konstrukcja ankiety Mach V miała zapobiec kierowaniu się aprobatą społeczną przy udzielaniu odpowiedzi (zob. Ocieczek, 2013; Drwał, 1995, s. 184–195).

we lub błędne zaznaczenie odpowiedzi przez osobę wypełniającą kwestionariusz. Jest to czynnik, który występuje w badaniach dotyczących nauk społecznych (Surmiak, 2015, s. 57–60) i pozostaje niezależny od woli badaczy.

Rezultaty badań

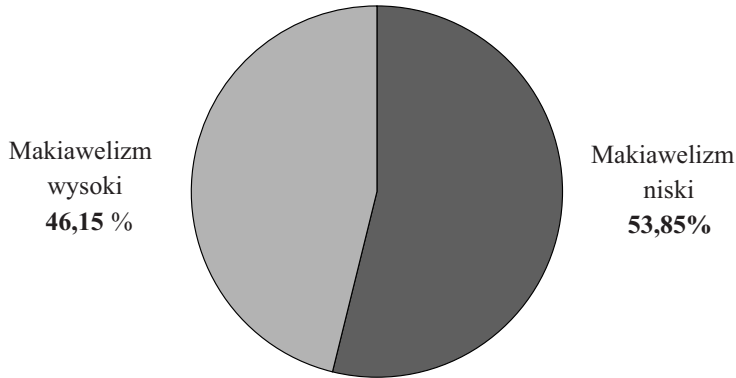
W badaniu maksymalną możliwą do uzyskania sumą było 80 punktów. Grupę można podzielić na dwie części, dzięki czemu scharakteryzować można podział na grupy cechujące się wysokim lub niskim poziomem makiawelizmu. Uzyskana średnia punktowa to 50,58 punktów. Na tej podstawie osoby, które uzyskały wynik do 50 punktów włącznie oceniane będą jako osoby, które cechują się niskim makiawelizmem, a powyżej tego progu – osoby z wysokim poziomem.

Sumę poniżej 51 punktów uzyskały 42 osoby, a więc 53,85% badanych. Osoby te scharakteryzować można jako cechujące się *low Mach*, a więc niskim makiawelizmem. Należy zaznaczyć, że w związku z tym wynikiem, określić można, iż w badanej grupie większość osób cechuje się niskim makiawelizmem. Na tej podstawie uznać należy, że hipoteza badawcza, która stanowi odniesienie dla realizacji niniejszego badania, nie została potwierdzona. Może to oznaczać, że wśród osób wypełniających kwestionariusz przeważają postawy związane z empatią, współczuciem i zachowaniem zgodnie z otaczającymi nas zasadami.

Wynik wskazujący na wysoki poziom makiawelizmu cechuje tylko 36 osób, czyli 46,15% osób, które wypełniły ankietę (wykres 1). Należy zaznaczyć, że różnica pomiędzy obiema grupami wynosi kilka punktów procentowych, a więc nie jest bardzo duża. Dychotomia w zakresie makiawelizmu nie jest wobec tego klarowna. Niemniej, zauważyć należy, że zgodnie z wiedzą naukową, w wieku studenckim poziom badanej przez nas cechy jest znacząco wyższy od tego, który cechuje osoby około 40. roku życia (Mudrack, 1989, s. 1047–1050; Christie, Geis, 1970). Jednocześnie na przykład wśród amerykańskich studentów średni poziom makiawelizmu zwiększa się (Webster, Harmon, 2002, s. 435–446).

W celu ustalenia wartości punktowych, które badani uzyskiwali najczęściej, zdecydowano się na utworzenie przedziałów. Dzięki temu można określić progi i scharakteryzować, w jakich normach znajdują się najpopularniejsze odpowiedzi. Taki schemat umożliwia stworzenie pewnego ustandaryzowanego poziomu makiawelizmu w badanej grupie.

Wykres 1. Podział procentowy badanych na osoby z niskim i wysokim poziomem makiawelizmu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Podzielono badanych według uzyskanej w kwestionariuszu sumy. Grupy są hierarchizowane co 10 punktów. W ten sposób powstał schemat, który charakteryzuje osoby badane i pozwala określić, jaki jest średni makiawelizm wśród osób, które wypełniły ankietę (tab. 1). Należy zaobserwować, że najczęstsze odpowiedzi to te w przedziale punktowym 41–50 punktów (42,30%) oraz 51–60 punktów (33,33%). Jest to o tyle istotne, że są to wartości powyżej połowy możliwych zdobytych punktów. Biorąc pod uwagę fakt, że zaledwie 11,54% badanych uzyskało wynik do 40 punktów, można skonkludować następujący wniosek: pomimo tego, że większość odpowiedzi charakteryzowała niski makiawelizm wśród badanych (wykres 1), to jednocześnie najczęściej osiąganymi wynikami przekraczają połowę możliwych do zdobycia punktów. W związku z tym średnia punktowa również jest wysoka i wynosi aż 50,58 punktów. Ponadto mediana osiągnęła poziom 50 punktów.

Zaledwie 9 osób spośród wszystkich badanych osiągnęło wynik poniżej 40 punktów, a więc połowy sumy możliwej do uzyskania w kwestionariuszu. Ukształtowanie mediany oraz średniej powyżej progu 40 punktów może wskazywać na wysoki makiawelizm grupy rozumianej jako wszystkich badanych.

Osoby wypełniające kwestionariusz najczęściej uzyskiwały wynik mieszczący się w progach 41–50 punktów oraz 51–60 punktów. Przyjmując więc można, że, zgodnie z przyjętymi przedziałami, osiągnięcie sumy, która klasyfikuje w którymś z tych dwóch progów jest normą. Należy

zwrócić uwagę, że tylko 9 osób uzyskało wynik niższy, a 10 wyższy. Żadna z badanych osób nie osiągnęła sumy w trzech pierwszych przedziałach, tj. 0–30 punktów.

Tabela 1

Podział na liczbę odpowiedzi oraz procent badanych zgodnie ze wskazanym przedziałem punktowym

Przedział punktowy	Liczba odpowiedzi	Procent badanych
0–10 pkt	0	0
11–20 pkt	0	0
21–30 pkt	0	0
31–40pkt	9	11,54
41–50 pkt	33	42,30
51–60 pkt	26	33,33
61–70 pkt	9	11,54
71–80 pkt	1	1,28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Warto również odnotować, że najniższy uzyskany wynik to 34 punkty, a najwyższy to 79. Jest to duża rozpiętość w zakresie poziomu makiawelizmu w grupie poddanej badaniu. Zdecydowana większość osób osiągnęła wynik w przedziale 41–60 punktów, co w naszej ocenie powinno być tożsame z określeniem swoistej normy poziomu makiawelizmu w badanej grupie osób. Kwestionariusz nie został jednak wypełniony przez reprezentatywną próbę, co nie pozwala wyciągnąć stanowczych wniosków dla ogółu osób w danym przedziale wiekowym, lecz jedynie przypuszczenia odnośnie cech charakterystycznych.

Makiawelizm w innych badaniach

Ze względu na zmienioną konstrukcję kwestionariusza Mach IV nie można porównać naszych badań z innymi, aby wyciągnąć wnioski. Należy jednak uznać za istotne wskazanie innych publikacji, w których podejmowana jest problematyka makiawelizmu. Na tej podstawie możliwe jest szersze ujęcie tematyki oraz zrozumienie, dlaczego kontynuowanie badań w tym obszarze jest wskazane.

Irena Pilch podaje w wynikach swoich badań, że makiawelizm jest cechą, która ma wpływ przy tworzeniu więzi przyjacielskiej. Spośród

siedmiu dyspozycji osobowościowych (makiawelizm, samoocena, ekstrawersja, neurotyzm, otwartość, ugodowość, sumienność), to właśnie interesująca nas cecha osiągnęła najwyższą korelację, tj. 0,568³. Istotne jest, aby zwrócić uwagę na fakt, że korelacja ta wzrasta w grupie mężczyzn, a spada w grupie kobiet⁴, którzy zostali poddani badaniu (Pilch, 2008a, s. 152–153). Co ciekawe, w innych badaniach określono, że makiawelizm i psychopatia są niezależnymi predyktorami zadowolenia ze związku, a w relacjach typu *friends with benefits* zaobserwowano ujemną korelację makiawelizmu z osiąganą z niej satysfakcją (Buczek, Puchała, Kocur, 2016, s. 32–33). U par będących po ślubie występowanie analizowanej cechy charakteru u kobiety nie sprzyja jej własnej satysfakcji z małżeństwa. Natomiast występowanie tego czynnika u mężczyzny utrudnia odczuwanie radości ze związku u obojga partnerów (Pilch, 2008a, s. 191–198). Makiawelizm ma również związek ze stosowaniem strategii oszustw w związkach (Dussault, Hojjat, Boone, 2013, s. 288).

Warto zaznaczyć, że w badaniach dotyczących rodzin wskazano, iż makiawelizm matek istotnie koreluje z makiawelizmem ojców (Siwy-Hudowska, Pilch, 2014, s. 20). W badaniach odnotowano też, że makiawelizm osiąga wyższy poziom u mężczyzn niż u kobiet (Siwy-Hudowska, Kieszkowska-Grudny, 2010, s. 32). Jak wskazuje Wojciech Wypler: „poziom inklinacji makiawelicznej jest w zasadzie nieznaczący jako determinanta sprawności w detekcji prawdomówności i kłamstwa w odniesieniu do kobiet, ale stanowi taką determinantę w przypadku mężczyzn” (2009, s. 174).

Makiawelizm ma bardzo silną, ujemną korelację z inteligencją emocjonalną (zob. Austin, Farrelly, Black, Moor, 2007; Sjöberg, 2001, s. 79–95), empatią i samoaktualizacją (Pilch, 2008b, s. 134; za: Sjöberg, Littorin, 2003; Wastell, Booth, 2003, s. 730–744). W innych badaniach dowiedziono, że płeć w interakcji z inteligencją emocjonalną różnicuje poziom makiawelizmu (Siwy-Hudowska, Kieszkowska-Grudny, 2010, s. 32). Podjęto również próby określenia, w jaki sposób cecha ta oddziałuje w bardziej sprecyzowanej i zamkniętej grupie osób. Wykazano w ten sposób, że jednostki, które uważają same siebie za uzdolnione plastycznie, posiadają wysoki poziom makiawelizmu i narcyzmu (Łopuszańska, 2016, s. 86). Makiawelizm ma również związek z podejmowanymi decy-

³ I. Pilch przebadła grupę 162 osób z wykorzystaniem korelacji Pearsona (Pilch, 2008, s. 152).

⁴ W grupie mężczyzn $R = 0,632$, a kobiet $R = 0,489$ (Pilch, 2008, s. 152).

zjami konsumenckimi. I. Pilch wyróżniła cztery modele, które mają konseksje z materializmem. Pierwszy z nich dotyczy osób, które odznaczają się wysokim poziomem makiawelizmu oraz niskim materializmu. Są to konsumenci tzw. „nawiedzeni”, dla których dobra materialne lub pieniądze mają wymiar czysto instrumentalny, gdy jednostka decyduje się na to, na czym najbardziej jej zależy. Dla kogoś takiego istotne jest pozostanie autonomiczną i poprzez chęć uniknięcia naiwności, może być ona odporna na zabiegi marketingowe. Z kolei osoba z wysokim poziomem makiawelizmu oraz materializmu nazywana przez I. Pilch „cwaniakiem”, to ktoś nieuczciwy, niepodatny na wpływy, nieufny. Również w kwestii wyboru dóbr konsumenckich. Inną perspektywą odznaczać się będą osoby, u których obie cechy osiągają niskie wartości. Są to „idealisci”, którym sprzyja tworzenie relacji lojalnościowej, przywiązanie do marki. Miano „przziemnych” uzyskali ci, którzy cechują się niskim makiawelizmem i wysokim materializmem. Osoby te są podatne na zabiegi marketingowe, zainteresowane konsumpcją oraz wszelkimi dobrami (Pilch, 2012, s. 125–128).

Zakończenie

Badanie poziomu makiawelizmu oraz postaw makiawelistycznych jest istotne dla wielu dziedzin nauki. Ważnym wydaje się odnotowanie, że pomimo częstych pejoratywnych konotacji tego pojęcia, osoby odznaczające się tą cechą są częścią społeczeństwa i każda jednostka zapewne będzie miała możliwość współpracy z makiawelistą.

Poddawana weryfikacji hipoteza badawcza, jakoby w badanej grupie poziom makiawelizmu cechował większość osób, nie znalazła potwierdzenia. Należy jednak mieć na uwadze, że kwestionariusz został rozprowadzony w grupie 78 osób, co nie stanowi grupy o charakterze reprezentatywnym. W naszym odczuciu badania dotyczące makiawelizmu powinny być kontynuowane, ponieważ określenie, w jaki sposób cecha ta wpływa na społeczeństwo, jest istotna.

Należy zauważyć, że w przeprowadzonym badaniu większość osób (59 spośród 78) udzieliła odpowiedzi, które mieszczą się w przedziale 41–60 punktów, co stanowi wynik powyżej połowy możliwej do zdobycia sumy. Mimo to badaną grupę cechuje niski poziom makiawelizmu, co pozwala na sformułowanie wniosku, że istnieje wyraźna polaryzacja wśród badanych ze względu na rozbieżność wyników.

Bibliografia

- Austin E. J., Farrelly D., Black C., Moore H. (2007), *Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side?*, "Personality and Individual Differences", 43.
- Buczek A., Puchała A., Kocur D. (2016), *Ciemna Triada u osób będących w relacji typu Friends with benefits*, „Przegląd Seksuologiczny”, 4(48).
- Christie R., Geis F. (1970), *Studies in Machiavellianism*, New York.
- Czerniawska M., Dolata E. (2004), *Makiaweliści – dlaczego „prawie zawsze zwyciężają?”*, „Psychologia Rozwojowa”, t. 9, nr 1.
- Czerniawska M., Zabielska M. (2000), *Makiawelizm, samoocena a system wartości*, „Nowy Test”, 1.
- Drwal R. (1995), *Adaptacja kwestionariuszy osobowości*, Warszawa.
- Dussault M., Hojjat M., Boone T. R. (2013), *Machiavellianism and dating: deception and intimacy*, "Social Behavior and Personality", 41(2).
- Jakubik A. (1979), *Histeria*, Warszawa.
- Łopuszańska J. (2016), *Zróźnicowanie narcyzmu i makiawelizmu u osób uzdolnionych plastycznie i osób o uzdolnieniach przeciętnych*, „Studia Psychologica” UKSW, 16(2).
- Machiavelli N. (2005), *Ksiązę*, Kraków.
- Mudrack P. E., (1989), *Age-related differences in Machiavellianism in an adult sample*, "Psychological Reports", vol. 64.
- Ocieczek G. (2013), *Ocena poziomu makiawelizmu wśród polskich świadków koronnych jako czynnik wiarygodności ich zeznań*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 9/13.
- Paulhus D. L., Williams K. M. (2002), *The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy*, "Journal of Research in Personality", 36.
- Pilch I. (2008a), *Osobowość makiawelisty i jego relacje z ludźmi*, Katowice.
- Pilch I. (2008b), *Osobowość makiaweliczna rodziców i ich dzieci: makiawelizm jako zagrożenie zdrowia i dobrostanu jednostki*, Chowania t. 2.
- Pilch I. (2008c), *Emocje i osobowość makiawelisty*, w: *Bliżej emocji II*, red. A. Błachnio, A. Przepiórka, Lublin.
- Pilch I. (2012), *Makiawelizm i inne uwarunkowania zachowań konsumenckich*, w: *W supermarkecie szczęścia. O różnorodności zachowań konsumenckich w kontekście jakości życia*, red. M. Górnik-Durose, A. Zawadzka, Warszawa.
- Pilch I. (2013), *Makiawelizm a psychopatia*, Chowania t. 1.
- Sjöberg L. (2001), *Emotional intelligence: A psychometric analysis*, "European Psychologist", vol. 6 (2).
- Siwy-Hudowska A., Kieszowska-Grudny A. (2010), *Osobowość makiaweliczna i jej czynniki w porównaniach międzyplciowych: znaczenie inteligencji emocjonalnej i lęku*, „Psychologia Społeczna”, t. 5.

- Siwy-Hudowska A., Pilch I. (2014), *Makiawelizm w rodzinach: analiza współzależności między poziomem makiawelizmu dorosłych dzieci i ich rodziców*, „Studia Psychologiczne”, t. 52.
- Sjöberg L., Littorin P. (2003), *Emotional intelligence, personality and sales performance*, SSE/EFI Working Paper Series in Business Administration, no. 2003:8, Center for Risk Research, Stockholm School of Economics.
- Strus W., Kozłowska A. (2018), *Osobowość psychopatyczna – nowe ujęcie starej problematyki*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego”, nr 25.
- Surmiak A. (2015), *Kłamstwo jako przedmiot badań jakościowych. Ograniczenia i możliwości*, „Rocznik Lubuski”, t. 41, cz. 1.
- Wastell C., Booth A. (2003), *Machiavellianism: An alexithymic perspective*, “Journal of Social and Clinical Psychology”, vol. 22 (6).
- Webster R. L., Harmon H. A. (2002), *Comparing levels of machiavellianism of today's college students with college students of the 1960s*, “Teaching Business Ethics”, vol. 6.
- Witkowski T. (2005), *Inteligencja makiaweliczna. Rzecz o pochodzeniu natury ludzkiej*, Poznań.
- Wypler W. (2009), *Aktualne trendy w psychologicznych badaniach nad kłamstwem, w: Profilaktyka społeczna i resocjalizacja*, red. J. Kwaśniewski, Warszawa.

Level of Machiavellianism in people aged 18–24.

Research with the Mach IV scale

Summary

The purpose of the article is to determine the level of Machiavellianism in people aged 18–24. 78 people – pupils and students were examined using the Mach IV scale. In our work, we formulated conclusions that apply to respondents. The article is a part of the research of the Scientific Society of Political Psychology at the Faculty of Political Sciences and Journalism of the Adam Mickiewicz University in Poznań, which for several years has been dealing with Machiavellianism as a factor influencing social conditions.

Key words: Machiavellianism, political psychology, Dark Triad

Informacja o autorkach

Zofia Jankiewicz (zofjan3@st.amu.edu.pl) – studentka jednolitych studiów magisterskich Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na kierunku prawo. Jej zainteresowania badawcze obejmują zakres teorii i filozofii prawa oraz zagadnień związanych z legislacją.

Joanna Radzioch (joanna.radzioch@amu.edu.pl) – doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych na Uniwersytecie im Adama Mickiewicza w Poznaniu w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Naukowo zainteresowana samorządem terytorialnym oraz psychologią polityki.

